

системі внутрішню інерційність, все ж засвідчує наявність динаміки змін. Розгляд інших інноваційних методів стане предметом наших наступних наукових розвідок.

Список посилань

1. Гайсіна І. Forbes. 2020. URL: <https://www.forbes.ru/karera-i-svoy-biznes/400709-i-est-iskusstvo-kak-13-letniy-hudozhnik-iz-rossii-stal-zvezdoy-art-rynka>
2. Дуванська К.О. Моделі командної роботи з випадком як інноваційний підхід у соціальній роботі з вразливими верствами населення. Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя. 2020. 52с. т.4
3. Лоза Т.В. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Розвиток особистості клієнта соціальної роботи в контексті коучингового підходу. 2018. 109с.
4. Олійник І.В. Арт-терапія одна з інноваційних психолого-педагогічних технологій. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи 2018. 208с.
5. Семигіна Т.В. Розвиток у сучасній соціальній роботі підходів, орієнтованих на сильні сторони клієнтів. URL: https://www.researchgate.net/publication/338084241_ROZVITOK_U_SUCASNIJ_SOCIALNIJ_ROBOTI_PIDHODIV_ORIENTO VANIH_NA_SILNI_STORONI_KLIENTIV

Щириця Тетяна Володимирівна

tvshch@ukr.net

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

МОВНА ПРАГМАТИКА В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У комунікативних структурах соціальної роботи особливе місце посідає мова в двох своїх значеннях, а саме: мова як тезаурус (увесь словниковий запас мови як семантичної системи) і мова як мовна прагматика (йдеться про те, як цей тезаурус використовують носії конкретної мови). Ці два рівня діалектично взаємопов'язані і не існують один без одного, вони водночас доповнюються та збагачуються. Такі соціокультурні тенденції мають як загально-універсальний, так і конкретно-історичний

вимір. Я хочу звузити проблему мовної прагматики в соціальній роботі до дослідження функціонування української мови в практиках соціальної допомоги за сучасних умов її існування. Наперед скажу, що результативність соціальної роботи досягається тільки на довірі між її учасниками, попри певну асиметрію її агентів.

Отже, теорії соціальної роботи можна поділити на такі групи: психолого-орієнтовані, соціолого-орієнтовані, комплексно-орієнтовані. Прихильники першої групи теорій, спираючись на тезу про апіорну гідність людини, спрямовують свій евристичний потенціал на способи та механізми допомоги через активізацію клієнтом власних зусиль щодо ефективного використання ним власних інтелектуальних, емоційних, фізичних, ментальних тощо ресурсів для розв'язання нагальних життєвих проблем. Соціолого-орієнтовані теорії створюють моделі соціальної поведінки, через які людина функціонує як соціальний актор, в «ансамблі суспільних відносин» (К.Маркс), де важливу роль мають соціальні інституції як чинники формування її ідентичності. Нарешті, комплексно-орієнтовані теорії свої зусилля концентрують на цілісному описі проблем окремого індивіда за соціальною пірамідою А.Маслоу: від задоволення вітальних і безпекових потреб до потреб в комунікаціях, соціальній справедливості та самоактуалізації. В таких описах людина постає як біосоціальна істота.

Обсяг тез не дозволяє мені здійснити розвідки використання української мови в соціальній роботі крізь призму всіх трьох груп. Зосереджусь на першому підході, який ґрунтується на засадничому принципі «презумпції гідності» (В. Малахов). Така візія якнайкраще сприяє можливостям для соціального працівника навчити клієнта вмінню, як метафорично висловлюється Б. В. Новіков, використовувати вудку замість того аби його нагодувати рибою. Проте, виникає певна колізія моральної свідомості, коли апіорна повага до російськомовного клієнта з боку україномовного соціального працівника суперечить нормі етикету, яка вимагає ту мову спілкування, якою користується клієнт. У двомовному культурному просторі та при мирному існуванні суспільства це легко зробити (прикладом постають Швейцарія, США, Канада), проте в Україні наразі

мовне питання стало вкрай чутливим через його політизацію. І культура двомовності завдає шкоди саме українській мові, адже наповнює її діалектами, суржиком, які часто-густо мають агресивні конотації. Хоча серед соціолінгвістів поширеною є думка про те, що літературна (в іншій редакції стандартна) мова живиться саме діалектами, говірками, неологізмами побутової мови, і через таку інтеграцію збагачується її комунікативний потенціал, на сьогоднішньому етапі функціонування української мови такі впливи часто-густо є загрозливими. У великих містах – Одеса, Харків, Дніпро – вживання української мови в повсякденних практиках зменшується. Діти з україномовних шкіл на перервах спілкуються російською. Я, гуляючи на дитячих майданчиках, спостерігаю звуження вжитку української мови.

Так, звичайно примус до мови є негуманним та й неефективним. Людина має право розмовляти материнською мовою. І нічого не було б тут поганого, якби не латентна спроба через мову поширювати «скрепы» та стандарти «руського мира», пропагуючи міф про «один народ» та «старшого брата». За умов агресії будь-які культурологічні, історичні, мовні розвідки постають як сильна зброя за право на національне існування українського суспільства. Не є винятком і так би мовити фронт боротьби за соціальну справедливість у соціальній роботі. Вона складається не тільки з теоретичного пріоритету сильних сторін клієнта та намагання соціального працівника знайти підходи до якнайбільшої ефективності його власних ресурсів, а й з мовної прагматики вживати відповідні українські терміни. Проте коли ситуація складається у такий спосіб, що клієнту недружньою чи навіть ворожою пропагандою нав'язали уявлення про українську мову як нерозвинену мову, сільську, народницьку, мужицьку, з якою не можна стати успішною людиною, чи може тоді соціальний працівник використовувати в комунікації російську, адже він її непогано знає? Одностайної відповіді у мене немає, істина конкретна. А може тоді соціальному працівникові доречно прочитати клієнтові чи нагадати йому, а краще разом згадати вірші Ліни Костенко, бо її поезія прониклива, зрозуміла, красива, добра, жіноча саме українською мовою. І сама Ліна Василівна своєю творчістю зробили неперевершений внесок в становлення й розвиток живої

української літературної мови. «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову».

У повсякденній мові існують емоційно забарвлені фрази, в яких стереотипно відбивається ставлення до людини. Можна почути «інвалідка», «сліпий», «аутист», «псих» тощо. У разі, коли людська особистість первинна, тоді у мовленнєвому ресурсі живої мови мовець знаходить аналогії: «дівчина на інвалідному возику», «людина, яка погано бачить», «людина з порушеннями психіки» тощо. Від того, що соціальний працівник буде лайливо звертатись до клієнта, нічого хорошого не станеться, навпаки така форма комунікації не спрямована на взаєморозуміння. А без взаємодії та довіри [1] соціальна робота взагалі втрачає свій сенс.

Отже, в мовній прагматичній соціального працівника ціннісно-смісловим універсумом (С.Б.Кримський) постають апріорі довіра, гідність й мова.

Список посилань

1. Кожем'якіна О.М. Довіра як ціннісна основа соціальної взаємодії: монографія / О.М. Кожем'якіна. – Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 2019. – 424 с.